

Eilo, tutkimuspalvelut,
esitelmä 25.3.2021

Milloin vaaditaan eettinen ennakoarviointi ja mitä sillä tarkoitetaan? Entä miten voi tunnistaa tieteellisen vilpin ja miten vilppiäilyt käsitellään tiedeyhteisössä?

Eettisestä ennakoarvioinnista:

- Tutkimus on suoritusohjelma, jolla on tavoitteet ja keinot ja jolla on jokin arvo/arvoja, intressejä ja se sisältää myös riskejä.
- Ohjelman suorittajia ovat tutkijat ja tutkittavat -eettisiä periaatteita tulee pohtia sekä tutkimusasetelman kannalta että erityisesti keinojen/menetelmien, joilla tavoitteisiin, päästään, kannalta; fokus ”ohjelman” suoritteisiin.
- Eettiset periaatteet ovat eräänlaisia tutkimusasetelmasta johtuvia ajattelun ”johdannaisia”, niitä on ajateltava suhteessa tutkimusasetelmaan ja operationaalistettava niitä.
- Eettiset periaatteet suojaavat erityisesti tutkittavaa tutkimuksessa toteutettavilta kohtuuttomilta toimenpiteiltä ja toisaalta ne suojaavat myös tutkijaa: tutkija on noudattanut tiedeyhteisön hyväksymiä periaatteita.

Eettiset periaatteet ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet -ohjeistuksen mukaan:

- Eettiset periaatteet: a) tutkija kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta; oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, liikkumisvapaus, uskonnonvapaus, sananvapaus, omaisuuden suoja ja oikeus yksityisyyteen
- b) tutkija kunnioittaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä sekä luonnon monimuotoisuutta. Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.
- c) tutkija toteuttaa tutkimuksensa siten, että tutkimuksesta ei aiheudu tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja.
- d) lisäksi noudatetaan TENK laatimia ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä (tutkimuksen dokumentointi).

EETTISTEN PERIAATTEIDEN AUKIKIRJOITTAMINEN JA MAHDOLLISIA MUITA EETTISIÄ PERIAATTEITA

- Yksityisyydensuoja; suhteessa tilaan ja tilanteeseen, henkinen (yksityisyyden kunnioittaminen ja fyysinen (esim. invasiivinen toimenpide kehoon) yksityisyydensuoja,
- vahinko ja haitta (vahingoittamisen kieltäminen): taloudellinen, sosiaalinen vahinko, henkinen vahinko, fyysinen vahinko, ehkä tärkein periaate
- itsemääräämisoikeus: osallistua vapaaehtoisesti, mutta myös oikeus kieltäytyä vapaaehtoisesti, keskeyttää tutkimus milloin tahansa ja peruuttaa suostumus osallistua tutkimukseen, saada tietoja tutkimuksen sisällöstä ja henkilötietojen käsittelystä, saada kuva tutkimuksen tavoitteista; alaikäiset ja vajaakykyiset, oikeus peruuttaa osallistuminsa tutkimukseen ja keskeyttää se väliaikaisesti.

MUITA MAHDOLLISIA PERIAATTEITA, JOTKA EIVÄT ”TYHJENNY” EDELLÄ MAI-NITTUIHIN EETTISIIN PERIAATTEISIIN TAI OVAT SIDOKSISSA NIIHIN

- suhteellisuusperiaate; esim. henkilöiden rekrytointi tutkimukseen. Suhteellisuusperiaate voi tukea muita eettisiä ”pääperiaatteita”, kuten yksityisyydensuojaa, voi toimia myös itsenäisenä periaatteena
- objektiviteettiperiaate; tutkitaan läheistä henkilöä tai esimiestä yms.: voidaanko henkilöä tutkia objektiivisesti suhteessa tutkimusasetelmaan?
- tarkoitussidonnaisuudenperiaate; tutkimustavalla on oltava aina relevantti peruste intresseihin, joita tutkimuksella tavoitellaan vs. harkintavallan väärinkäyttö; esim. poiketaan tietoon perustuvan suostumuksen periaatteesta perusteettomasti tai tutkitaan perusteettomasti alaikäisiä ilman vanhempien suostumusta
- yhdenvertaisuusperiaate; rodut, ikä, sukupolinen suuntautuneisuus yms.
- tasa-arvoperiaate; sukupuolten välillä.
- selkeä ja informatiivinen kieli; vrt. tiedote ja suostumus; tutkittavan on selkeästi saatava tieto siitä, mihin hän suostuu. On todennettava, että henkilö on antanut suostumuksen; esim. suullinen suostumus on dokumentoitava.
- tulee miettiä, mitä periaatteet ko. tutkimuksessa tarkoittavat. Periaatetta tulee miettiä koko ”suoritusohjelman” ajan ja noudattaa sitä loogisesti. Mikäli periaatteista poiketaan, tulee asia argumentoida ja perustella harkitusti.

EETTISIÄ PERIAATTEITA ON AJATELTAVA SUHTEESSA TUTKIMUSASETELMAAN, RISKEIHIN JA OPERATIONAALISTETTAVA NIITÄ

Seuraavat tutkimusasetelmat vaativat eettisen toimikunnan ennakoarvioinnin:

- Fyysinen ja henkinen koskemattomuus; vahingoittamisen kieltö,
- poiketaan tietoon perustuvan suostumuksen periaatteesta; itsemääräämisoikeus
- tutkittaville esitettävät voimakkaat ärsykkeet; vahingoittamisen kieltö (henkinen trauma), yksityisyydensuoja myös osittain.
- Tutkimukseen osallistumisessa poiketaan tietoon perustuvan suostumuksen periaatteesta,
- tutkimuksessa puututaan tutkittavien fyysiseen koskemattomuuteen (fyysisen kunnon mittaaminen),
- tutkimus kohdistuu alle 15-vuotiaisiin ilman huoltajan erillistä suostumusta tai informointia, jonka perusteella huoltajalla olisi mahdollisuus kieltää lasta osallistumasta tutki-

- mukseen (erityisen herkätk tutkimusasetelmat; kaksi ehtoa: ei saada kattavaa tietoa, jos tarvitaan vanhempien/huoltajan suostumus tai tutkitaan asioita, joista lapset ei halua huoltajan tietävän),
- tutkimuksessa tutkittaville esitetään poikkeuksellisen voimakkaita ärsykeitä (pornografia, asiat, jotka eivät kuulu tavanomaiseen arvomaailmaan),
- tutkimuksessa on riski aiheuttaa tutkittaville tai heidän läheisilleen normaalin arkielämän rajat ylittävää henkistä haittaa (traumaattiset kokemukset) tai
- tutkimuksen toteuttaminen voi merkitä turvallisuushkaa tutkittaville tai tutkijalle tai heidän läheisilleen (esim. kriisitilanteet ja -alueet).
- “Eettinen subsumptio = vastaavuus (kehitemä H.E., copyright H.E.), milloin eettinen ennakkoarviointi tarvitaan, muunnelma oikeudellisesta subsumptiosta): faktat ,suoritusohjelma ”alistetaan kirteereille ja periaatteille ja huomioon otettaville asioille tutkimuksen suoritusohjelmassa

(rekrytointi(tiedote+suostumus)-tutkimusmenetelmät-aineistonkeruu-henkilötietojen käsittely-aineistonhallinta,tulokset)

----- =IEEA

(tutkimusasetelma-eettiset periaatteet-riskit)

- Huom! toimikunta ottaa arvioitavakseen lausuntopyynnön, mikäli rahoittaja tai tieteellinen lehti vaatii eettistä ennakkoarviointia ja aineistonkeruuta ei ole vielä tehty, vaikka tutkimusasetelma ei sinänsä vaadi eettistä ennakkoarviointia!

Eettisessä ennakkoarvioinnissa kiinnitetään huomiota (ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet)

Yleisesti huomioitavia periaatteita:

- eettinen ennakkoarviointi tehdään ennen aineistonkeruuta, ennakkoarviointilausuntoa ei anneta jälkikäteen (voidaan antaa kuvaus eettisestä arvioinnista ottamatta kantaa tapaukseen)
- tutkija vastaa aina itse tutkimuksensa eettisistä ja moraalisisista ratkaisuisista eikä arviointi koskaan siirrä vastuuta tutkimuksen eettisyydestä eettiselle toimikunnalle
- toimikunta arvioi ainoastaan perustutkinnon (ylempi amk-tutkinto ja pro gradu -tutkielma) jälkeistä tutkimusta. Ensin mainittuja tutkielmia toimikunta ottaa puheenjo-

tajan päätöksellä käsiteltäväksi ainoastaan hyvin poikkeuksellisissa tapauksissa (aiheen arkaluonteisuus tms. rinnastettava poikkeuksellisuus ; rikokset, lastensuojelu,

täysin uusi innovaatio)

- opinnäytetöiden ohjaajat vastaavat siitä, että heidän ohjattavansa perehtyvät eettisiin ohjeisiin (ylipäättään, vaikka eettistä ennakoarviointia ei tutkimusasetelma siinänsä vaatisikaan), mutta opinnäytetyön tekijä on itse vastuussa työnsä eettisyydestä, jos ennakoarviointi on tarpeen, on suositeltavaa, että opiskelija pyytää sitä yhdessä ohjaajansa kanssa.
- tutkimussuunnitelmassa tulee käsitellä eettiset riskit ja suunnitellut toimintatavat haittojen ja vahinkojen välttämiseksi siitä riippumatta, arvioidaanko tutkimus ennakkoon ihmistieteiden eettisessä toimikunnassa vai ei. Eettisten riskien arviointi on osa tutkimuksen establismentia, rikastuttaa, tutkimusasetelmaa, tuo uuden näkökulman tutkimukseen (vrt. henkilötietojen käsittelyyn kuuluva suppea riskien arviointi

Eettisessä ennakoarvioinnissa arvioidaan erityisesti:

- lausuntopyynnössä kuvatut mahdolliset tutkittaville henkilöille heidän läheisilleen ja mahdollisesti myös tutkijalle itselleen koituvat riskit, haitat ja niiden todennäköisyys suhteessa niiden välttämiseksi tehtyihin suunnitelmiin
- tutkittavien riittävän selkeä informointi tutkimuksen sisällöstä, tutkittavan osallistumisesta ja henkilötietojen käsittelystä,
- aineistonhallintasuunnitelma, joka sisältää myös kuvauksen henkilötietojen käsittelystä tutkimuksen elinkaaren aikana,
- tutkittavan henkilön kirjallisen tai sähköisen osallistumissuostumuksen ajanmukaisuus,
- tapa, jolla tutkittavan suostumus osallistua tutkimukseen pyydetään ja dokumentoidaan, jos kirjallista tai sähköistä suostumusta ei käytetä,
- tutkimuksella tavoitellun uuden tiedon merkitys suhteessa tutkimuksen mahdollisiin haittoihin ja riskeihin.
- ennakoarvioinnilla tarkoitetaan suunnitteilla olevan tutkimuksen sellaista arviointia, jossa painotetaan tutkimuksesta tai sen tuloksista tutkittavalle henkilölle mahdollisesti koituvan haitan ennakoaintia.

Tutkittavien tiedottaminen ja suostumuksen antaminen:

- Tiedote tutkittaville: tutkimuksen tarkoitus, tutkimuksen kulku, hyödyt ja riskit, vapaaehtoisuus/minkälaisia henkilöitä rekrytoidaan, luottamuksellisuus, tutkimuksen rahoittajat, tutkimuksesta tiedottaminen, tutkimuksen päätyminen
- Suostumus: jotta tutkimukseen osallistuvan suostumus voidaan katsoa päteväksi, hänellä tulee olla tiedossa kaikki tutkimukseen liittyvät tosiseikat
- **Huom!** eettisessä ennakoarvioinnissa ei arvioida julkisten ja julkistettujen tietojen, rekisteri- ja asiakirja-aineistojen ja arkistoaineistojen tutkimusta. Tampereen alueen ihmistieteiden eettinen toimikunta ei arvioi ”puhdasta” rekisteritutkimusta (jos lehti

tai rahoittaja vaatii, voidaan antaa kuvaus eettisestä arvioinnista). Rekisteritutkimuksen problematiikka on selvemmin tietosuojakysymys (tietosuojalain mukainen vaikutusten

arviointi/tietosuojavastaavan konsultointi) kuin eettisen ennakoarvioinnin asia.

Mutta huom! TENKin ohjeistukseen on tehty 2021 tarkistus, jonka mukaan rekisteri- ja asiakirja-aineistojen tutkimus on eettisestä ennakoarvioitava, jos tutkimukseen sisältyy tarkennus tietoturvariskeistä: tietoturvariskit voivat olla turvallisuusuhka, jos tutkittavien henkilötietoja kerätään esimerkiksi useammasta tietolähteestä (tällöin usein myös lisäksi henkilötietojen käsittelyyn liittyvä vaikutusten arviointi eli ns. DPIA tässä yhteydessä). Toimikunta on aiemmin tehnyt päätöksen, että se ei arvioi rekisteritutkimusta. Päätös koskee kuitenkin ns. ”puhdasta rekisteritutkimusta”, jolloin tutkimusaineisto koostuu pelkästään rekisteritiedoista.

Toimikunta ei arvioi lääketieteen tutkimuslain soveltamisalaan kuuluvia tutkimuksia, vaan näissä tapauksissa ns. erva-toimikunta (PSHP): 2 § ([23.4.2004/295](#))

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *lääketieteellisellä tutkimuksella* sellaista tutkimusta, jossa puututaan ihmisen tai ihmisen alkion taikka sikiön koskemattomuuteen ja jonka tarkoituksena on lisätä tietoa terveydestä, sairauksien syistä, oireista, diagnostiikasta, hoidosta, ehkäisystä tai tautien olemuksesta yleensä; ([10.9.2010/794](#))

Huom! jos Tampereen yliopiston tutkija/tutkimusryhmä tekee tutkimusta Suomen ulkopuolella (kerää aineistoa, haastattelee yms.) tulee eettisessä ennakoarvioinnissa kääntyä ensin kohdemaan eettisen toimikunnan tms. arviointia tekevän tahon puoleen.

SUDENKUOPPIA:

- tutkimuksessa ei käsitellä henkilötietoja, huom! kuitenkin kaikki tutkimukset, joissa käsitellään henkilötietoja, ei vaadi eettistä ennakoarviointia; tutkimusasetelma ratkaisee
- Usein todetaan; tutkimukseni ei vaadi IEEA:ta, koska ei käsitellä terveystietoja eikä liity lapsiin/alaikäisiin
- tutkimussuunnitelmassa todetaan esimerkiksi, että noudatetaan tasa-arvoperiaatetta ja yksityisyydensuojaa kirjoittamatta näitä periaatteita auki tässä kontekstissa
- tulee miettiä, mitä periaatteet ko. tutkimuksessa tarkoittavat. Periaatetta tulee miettiä koko ”suoritusohjelman” ajan ja noudattaa sitä loogisesti. Mikäli periaatteista poiketaan, tulee asia argumentoida ja perustella harkitusti.
- tiedote poikkeaa tutkimussuunnitelmasta toimenpiteiden osalta
- tietosuojailmoitus poikkeaa tiedotteesta ja aineistonhallintasuunnitelmasta
- eettinen ennakoarviointi saatetaan sekoittaa tutkimuslupaun (pohjautuu tieteen vapautteen/tutkijan vapautteen/perustuslaki) : eettinen ennakoarviointi on arviointia tut-

kimuksen eettisestä hyväksyttävyydestä (lausunto), tutkimuslupa puolestaan hallintopäätös tai yrityksen päätös, jolla annetaan lupa ryhtyä tutkimaan esimerkiksi organisaa-

tiota tai tehdä interventio johonkin toimintaan (tutkimuslupa myös eri asia kuin tutkimussopimus; sopimus aineiston omistajuudesta, sopimus aineiston käytöstä ja tekijänoikeudet)

TOIMIKUNNAN ANTAMA LAUSUNTO

- Toimikunta voi edellyttää toimikuntakäsittelyn perusteella lisäselvityksiä tai huomioimaan tiettyjä seikkoja, jotka puheenjohtaja, lausuntopyynnön esittelijä ja sihteeri tarkistavat. Lausuntopyyntö voidaan edellyttää myös toimikunnan uuteen käsittelyyn. Toimikunta voi myös antaa käsittelyn perusteella suoraan puoltavan lausunnon.

INFORMAATIO-OHJELMAAN PERUSTUVA TOIMIKUNNAN OHJAUS

- *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa -ohje* on eräänlainen informaatio-ohjelma, joka toisaalta informoi tutkijaa, antaa vapauksia, mutta toisaalta asettaa myös velvollisuuksia, joiden laiminlyönnistä seuraa sanktio.
- *Tampereen alueen ihmistieteiden eettisen toimikunnan tehtävä on antaa em. ohjeistoon perustuen informaatio-ohjausta: - toimikunta antaa lausunnon, ei anna hallintopäätöstä. Tutkija itse päättää, noudattaako toimikunnan lausuntoa vai ei!*
- *Kyseessä voi olla htk-loukkaus, mikäli tutkija ei pyydä lausuntoa, vaikka tutkimusasetelma sitä vaatisi. Myös eettisen toimikunnan lausunnon noudattamatta jättäminen voi olla htk-loukkaus. Vuonna 2019 voimaan tullut ohjeisto "sitoo" eettisen ennakoarvioinnin yhä vahvemmin osaksi hyvää tieteellistä käytäntöä!*

Käsitteletkö kuitenkin henkilötietoja?

[Helena Eronen](#)

10.6.2019

Henkilötietojen käsittelytaidot ovat tärkeitä, koska harvoin tehdään sellaista tutkimusta, jossa niitä ei käsiteltäisi ollenkaan.

Milloin tutkimuksen yhteydessä käsitellään henkilötietoja? Kysymys mietityttää monia tutkimusta tekeviä. Usein ajatellaan, että henkilötietoja ovat vain nimi, henkilötunnus, nimenmukainen sähköpostiosoite sekä mahdollisesti valokuva, josta henkilön voi tunnistaa.

Henkilötiedon käsite on kuitenkin varsin laaja, ja EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen myötä se on entisestään laajentunut. **Tietosuoja-asetuksen mukaisesti henkilötiedoilla tarkoitetaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja. Tunnistettavissa olevana pidetään luonnollista henkilöä, joka voidaan suoraan tai epäsuorasti tunnistaa käytettävissä olevien tunnistetietojen perusteella. Tunnistaminen pitää kuitenkin onnistua kohtuullisesti käytettävissä olevin keinoin.**

Suoraan henkilön voi tunnistaa ainakin nimestä, nimenmukaisesta sähköpostiosoitteesta, henkilötunnuksesta, valokuvasta, äänestä tai biometrisistä tunnisteista, joita ovat muun muassa silmän iiris ja sormenjälki. Vaikka ei käsitelisi ollenkaan suoria tunnisteita, niin henkilön voi tunnistaa, jos käsittelyssä on riittävästi epäsuoria tunnisteita.

Henkilötiedoista ei ole mahdollista koota täydellistä luetteloa, vaan mikä tahansa luonnolliseen henkilöön liitettävissä oleva tieto on henkilötieto.

Epäsuorilla tunnisteilla tarkoitetaan henkilötietoja, joista ketään ei voi tunnistaa suoraan, mutta henkilö on kuitenkin tunnistettavissa kohtuullisen helposti. Jos esimerkiksi tiedetään ammattinimike ja työpaikka, on melko helppo tunnistaa, kuka on kyseessä.

Epäsuoria tunnisteita ovat muun muassa osoite, ip-osoite, puhelinnumero, ammattinimike, työpaikka, sukupuoli ja annettu asema, esimerkiksi puheenjohtajuus. Henkilötiedoista ei ole mahdollista koota täydellistä luetteloa, vaan mikä tahansa luonnolliseen henkilöön liitettävissä oleva tieto on henkilötieto.

Mitä ovat henkilötiedot?

Milloin sitten tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja? Henkilötiedon käsite on hyvin laaja. Kaikki ne tiedot, jotka voidaan yhdistää elävään ihmiseen, ovat henkilötietoja. Käytännössä on siis varsin vaikeaa löytää sellainen tutkimus, jossa ei käsiteltäisi mitään henkilötietoja.

Kun tutkitaan puun siemeniä, ne eivät sinällään toki ole henkilötietoja. Jos kuitenkin tiedetään, mistä metsästä ne on kerätty, ei ole kovin vaikeaa selvittää kyseisen metsän rekisterinnumeroa ja sitä kautta metsän omistajaa, jolloin kyse voikin olla jo henkilötiedosta. Tutkimuskohteena voi olla koira, joista moni on nykyään tunnistusmerkitty mikrosirulla. Mikrosiru taas voidaan tulkita henkilötiedoksi, koska sen avulla on

kohtuullisella vaivalla saatavissa tieto koiran omistajasta. Toki tarvitaan mikrosirunlukija, jotta koiran tunnistusnumeron pystyy tietoonsa saamaan, mutta sellaisen hankkiminen ei vaadi kohtuutonta vaivaa.

Erityisten henkilötiedot ja niiden käsittely: Erityisten henkilötietoryhmien käsittely

Lähde: Tietosuojavaltuutettu

Niin sanottuihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä.

Tällaisista tiedoista ilmenee henkilön, perustuu tietosuojaja-asetukseen

- rotu tai etninen alkuperä
- poliittisia mielipiteitä
- uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
- ammattiliiton jäsenyys
- terveyttä koskevia tietoja
- seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen
- geneettisiä ja biometrisia tietoja henkilön tunnistamista varten.

Näitä tietoja on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittely voi aiheuttaa huomattavia riskejä henkilön perusoikeuksille ja -vapauksille.

Entä miten voi tunnistaa tieteellisen vilpin ja miten vilppiäilyt käsitellään tiedeyhteisössä?

Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia:

(ohjeisto Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa)

- tiedeyhteisön tunnustamat toimintatavat: rehellisyys, huolellisuus, tarkkuus yms.
- eettiset tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät, avoimuus, vastuullinen tiedeviestintä
- muiden tutkijoiden työn huomioon ottaminen
- tietoaineistojen asianmukainen tallentaminen
- tarvittavat tutkimusluvut on hankittu
- tutkimusryhmässä sovittu mm. tekijyyksikysymys, aineiston säilyttäminen ja käyttöoikeus
- sidonnaisuus, esteellisyys
- hyvä taloushallinto

Tutkijoiden tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä opettajina, ohjaajina, tutkimustyöpaikan tai -rahoituksen hakijoina sekä muissa oman alan asiantuntijatehtävissä

niin tieteellisissä kuin tiedeyhteisön ulkopuolisissakin yhteyksissä. Käytännöt koskevat tutkimustyön ohella opetusmateriaaleja, lausuntoja, arviointeja, ansio- ja julkaisuluetteloita sekä yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tilanteita niin paintuissa kuin sähköisissäkin mediassa.

Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset jaotellaan (Huom! htk-loukkaus voi olla joko tahallinen tai huolimattomuudesta tehty):

- **vilppi tieteellisessä toiminnassa; a) sepittäminen, b) havaintojen vääristely, c) plagiointi, d) anastaminen**
- **piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä/holtittomuus tutkimustyön eri vaiheissa: a) muiden tutkijoiden osuuden vähättely, b) tutkimustulosten tai menetelmien huolimaton raportointi, c) samojen tulosten julkaiseminen useita kertoja näennäisesti uusina, ns. itsensä plagiointi: esim.toisesta tutkimuksesta tuloksia, ideoita toiseen tutkimukseen lähdeittä merkitsemättä, koskee myös tilanteita, mikäli jatkaa aiemmin tehdystä tutkielmasta samasta aiheesta ylempään tutkintoon liittyvään tutkielmaan, myös artikkeliväitöskirjassa mahdolliset ”artikkelien väliset tilanteet”. Aiemmistä omista tutkimuksista saa lainata, mutta tulee merkitä lähde! d) tiedeyhteisön johtaminen muulla tavalla harhaan tutkimustyön suhteen.**

Muita vastuuttomia menettelyjä:

- **tekijyyden manipulointi**
- **omien tieteellisten ansioiden paisuttelu**
- **ansioluettelon paisuttelu**
- **perätön ilmianto htk-loukkauksessa**
- **toisen tutkijan työn viivyttäminen tahallisesti**
- **yleisen harhauttaminen esittämällä julkisuudessa harhaanjohtavia tai vääristeleviä tietoja omasta tutkimuksesta**
Vakavimmillaan edellä mainitut ovat htk-loukkaus!
- **htk-ohjetta sovelletaan paitsi tieteelliseen tutkimus- ja julkaisutoimintaan, myös muuhun välittömään tieteelliseen työhön; oppikirjat, rahoitus- ja hankehakemuksiin, tieteelliset arvioinnit, tieteellisten opinnäytteiden arvioinnit, myös maisteritasoiset opinnäytteet (vaikka ei julkaistu)**
- **Tampereen yliopiston rehtorin päätös, että pro gradu -tutkielmia ei oteta htk-prosessiin ilman erityistä syytä, mikäli niiden hyväksymisestä on kulunut viisi (5) vuotta!**
- **htk-loukkausilmoitus ei ole sidoksissa aikaan eikä asianosaisuuteen**
- **htk-prosessissa ei tutkija oikeudellisia asioita; tekijänoikeus, sopimusoikeus (aineiston omistajuuskysymykset ja aineistonkäyttöoikeudet), rikosoikeudelliset, työoikeudelliset kysymykset! Huom! sananvapautta oikeudellisena asiana voidaan tutkia tutkimuseettisenä kysymyksenä jossain määrin, sillä tutkijoiden tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä opettajina, ohjaajina, tutkimustyöpaikan tai -rahoituksen haki-**

joina sekä muissa oman alan asiantuntijatehtävissä niin tieteellisissä kuin tiedeyhteisön ulkopuolisissakin yhteyksissä. Käytännöt koskevat tutkimustyön ohella opetusmateriaaleja, arviointeja, lausuntoja, ansio- ja julkaisutoimintaa ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tilanteita niin painetuissa kuin sähköisissäkin julkaisukanavissa myös sosiaalisessa mediassa. Viime mainitussa erityisesti sananvapaus vs. tutkimuseettiset näkökohdat

- htk-prosessissa ei oteta kantaa tieteellisiin mielipide-eroihin, koulukuntakiistoihin tai ammattieettisiin kysymyksiin. Aidot tieteelliset tulkinta- ja arviointierimielisyydet sitä vastoin ovat osa tieteellistä keskustelua eivätkä loukkaa hyvää tieteellistä käytäntöä.

Htk-loukkausepäilyä koskeva ilmoitus ja sen tutkiminen

- kirjallinen ilmoitus: ilmoitus tehdään pääsääntöisesti siihen organisaatioon, missä tutkimus on suoritettu. Mikäli monta organisaatiota mukana, on näiden välillä sovittava htk-prosessin ”prosessipaikasta”. Myös kv.hankkeissa on sovittava prosessipaikka, ja voidaan myös sopia, että selvitetään ulkomaisessa tutkimusorganisaatiossa (huom! tästä ENRION suositus).
- HTK-prosessin käsittelyssä on maakohtaisia vaihteluita; joissakin maissa hyvän tieteellisen käytännön loukkasasioiden käsittely on laissa (USA, Ruotsi, Tanska, Norja...)
- rehtori päättää, käynnistetäänkö esiselvitys vai ei. Asian kuuluttava htk:n ohjeen soveltamisalaan
- esiselvitys voidaan jättää käynnistämättä: -loukkausepäily ei kuulu htk:n alaan, - ilmoitus perätön ja asia selvä ilman lisätoimia, - muu perusteltu syy; esim; asian käsittely muussa organisaatiossa tai esim. Tampereen yliopistossa rehtorin päätös: 5 vuotta kulunut pro gradu -tutkielman hyväksymisestä,
- esiselvitys (esiselvityksestä vastaava henkilö tai esiselvityshenkilö, joka nimetään erikseen): voidaan todeta, onko htk-loukkaus tapahtunut tai ei tai jos epäillään edelleen htk-loukkausta, rehtori käynnistää varsinaisen tutkinnan
- varsinainen tutkinta; kaksi organisaation ulkopuolelta ja yksi organisaatiosta (juridiikka, ao. tieteenala, muu asiantuntemus, kuten tutkimusetiikka): antaa loppuraportin; onko loukkaus tapahtunut tai ei. Rehtori päättää asiasta
- epäilyn esittäjä voi pyytää lausuntoa TENKiltä, mikäli hän on tyytymätön htk-prosessin hoitamiseen. TENK antaa asiasta lausunnon
- TENKin prosessissa käsitellään hyväksytyt pro gradut ja tätä ylemmät opinnäytteet.
- Pro gradu -tutkielmaa edeltävät vaiheet käsitellään opintovilppiä (opiskelun eettiset ohjeet ja niiden rikkomusten käsittely -ohje) koskevassa prosessissa, josta

-
-
-
- **vastaavat opintopäällikkö, opettaja ja opiskelija; opintosuorituksiin liittyvät vähäiset rikkomukset korjataan huomautuksella ja korjauksilla ja mikäli vilppi ilmeinen, opintosuoritus hylätään ja opiskelija voi pyytää oikaisua tutkintosäännön mukaisesti; tutkielmiin yleensä tiedekuntaneuvosto ja opintosuorituksiin muutoksenhakulautakunta. Myös edellä mainituissa pienemmät ja tahattomat opintovilppikategoriaan menevät asiat korjataan ja tahallisten ja selkeiden vilppitapausten kyseessä ollessa tutkielma hylätään ja oikaisupyyntö tutkintosäännön mukaisesti.**
- **Mikäli rikkosmusepäily herää kesken opintosuorituksen, opettaja tarkistaa asian ja antaa ohjausta.**